

of Ukraine / edited by M. Melnyk, M. Khavroniuk. 11th edition, revised and supplemented. Kyiv: Dakor Publishing House, 2019. 1384 с.

13. Loskutov T.O. Criminal prosecution carried out by an investigator: a monograph. Dnipropetrovs'k: Lyra LTD, 2011. 164 с.

14. Rudenko M.V., Pivnenko V.P., Melnyk O.V. Pre-trial investigation of Ukraine: the main directions of reform. Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series «Law». 2016. № 22. С. 170–173.

15. Pavlovskiy V.V. General provisions of pre-trial investigation: PhD thesis: 12.00.09. Kyiv, 2016. 22 с.

АНОТАЦІЯ

Олексій Кесарійський. Напрями підвищення ефективності проведення процесуальних дій до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

У науковій статті здійснено пошук та аналіз напрямів підвищення ефективності проведення процесуальних дій до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Автор проаналізував позицію, згідно з якою реєстр сьогодні набув статистичного значення, оскільки розповсюдженою стала практика вимірювання якості роботи практичного підрозділу шляхом досягнення визначених показників. Досліджено можливості досудового розслідування до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, надано їм оцінку та представлено найбільш раціональні способи підвищення ефективності досудового розслідування на етапі «до Єдиного реєстру досудових розслідувань».

Ключові слова: Єдиний реєстр досудових розслідувань, ефективність досудового розслідування, процесуальні дії, слідчі (розшукові) дії.

УДК 343.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-27>

Олександр МЕЛЕШКО®

аспірант

(Європейський університет,
м. Київ, Україна)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

5 квітня 2001 року Верховною Радою України був прийнятий Кримінальний кодекс України. Станом на 2024 рік суттєві помилки, допущені законодавцем, не були виправлені. Розглянуто та проаналізовано проблеми визначення понять кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, які суперечать основам теорії кримінального права. Законодавець надає визначення поняття «вбивство» в ст. 115 Кримінального кодексу України. Це призводить до тавтології в певному переліку статей цього кодексу. Водночас ст. 119 цього кодексу містить дві форми вини одночасно щодо одного об'єкта посягань. Запропоновано зміни до Кримінального кодексу України з метою його удосконалення.

Ключові слова: вбивство, вбивство через необережність, вина, умисел, необережність, злочин, життя та здоров'я.

Постановка проблеми. Помилкова інтерпретація кримінального закону призводить до неправильного розуміння та застосування цього закону. У кримінальній галузі права розуміння та визначення понять має вирішальне значення для долі людини, яка підозрюється

© О. Мелешко, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-5855-4714>

або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення. Зокрема, питання, пов'язані з кваліфікацією кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, виявляються особливо складними та вимагають докладного розгляду. Законодавець надав помилкове визначення поняття «вбивство», яке приводить до суттєвої проблеми, а саме наявності двох форм вини – умислу та необережності – в кримінальному правопорушенні щодо одного об'єкта посягань. Водночас у зв'язку із визначенням поняття «вбивство», яке надав законодавець, виникає окрема проблема щодо тавтології певного переліку статей, зокрема ст. 115–118, ч. 5 ст. 404, ч. 2 ст. 438 Кримінального кодексу України.

Аналіз останніх досліджень. Певні пропозиції щодо розв'язання даної проблеми були надані у працях таких науковців, як Н. Маковецька, В. Гришук, С. Спільник, В. Мисливий, М. Єфімова, В. Борисов, Т. Луцький, В. Тютюгін, О. Гороховська, Н. Коломієць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Верховна Рада України від імені українського народу – громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію – Основний Закон України [2].

Оскільки законодавець, який прийняв Основний Закон України, зазначив про своє усвідомлення відповідальності перед Богом, доцільно розглянути історично-релігійний аспект поняття «вбивство». Про такий злочин, як вбивство, майже всі чули з Біблії. Перше вбивство як історично-релігійний феномен відбулося між синами Адама та Єви – Каїном і Авелем, як описано у Книзі Буття. Згідно із біблійною розповіддю, обидва брати принесли свої жертви Богу: Каїн, який був землеробом, приніс жертву з плодів землі, а Авель, який був пастухом, приніс жертву з найкращих частин своєї отари. Бог прийняв жертву Авеля, але не прийняв жертву Каїна. Під час цього відхилення Каїн розлютився і відчув ревності до свого брата. Бог застеріг Каїна не робити зле, однак Каїн не послухав цього застереження. Після цього Каїн запросив свого брата Авеля на поле. У полі Каїн напав на Авеля і вбив його. Після вбивства Авеля Бог поклав на Каїна прокляття та вигнав його [1].

Ця історія показує, що вбивство сприймалося як злочин, як суспільно небезпечне діяння, за яке передбачено покарання. У цій розповіді Каїн здійснив суспільно небезпечне винне діяння, яким заподіяв смерть іншій людині. З цього вбивства почало існувати розуміння протиправності та неправильності здійснення подібних діянь. Покарання від Бога було дуже гуманним порівняно із сучасною системою покарання, оскільки Бог не позбавив волі та не вбив Каїна, а прокляв та вигнав його не тільки з метою кари, а й запобігання вчиненню нових злочинів.

Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання, ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено згідно із законом [3].

Кримінальним правопорушенням є суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення [4].

Відповідно до теорії кримінальної галузі права будь-яке кримінальне правопорушення має склад. Склад кримінального правопорушення включає суб'єкт, об'єкт, суб'єктивну сторону та об'єктивну сторону злочину.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення – це психічне ставлення особи до вчиненої дії чи бездіяльності. Виною є психічне ставлення особи до вчиненої дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [4]. Можна зробити висновок, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення – це вина. Кримінальний кодекс України поділяє вину на дві форми – або умислу, або необережності. Умисел поділяється на прямий і непрямий.

Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання [4].

Необережність поділяється на кримінальну протиправну самовпевненість та кримінальну протиправну недбалість. Необережність є кримінальною протиправною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), але легковажно розраховувала на їх відвернення. Необережність є кримінальною протиправною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити [4].

Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2]. Законодавець у Кримінальному кодексі України виділив другий розділ для «найвищої соціальної цінності» після «Розділ I. Злочини проти основ національної безпеки України».

Розділ кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я починається зі ст. 115 «Умисне вбивство». Законодавець надає визначення поняття «вбивство». Вбивство – це умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Карється такий злочин позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років [4]. Одразу помітна форма вини у визначенні поняття даного кримінального правопорушення, зокрема, це умисне діяння.

Водночас можна проаналізувати ст. 119 Кримінального кодексу України. Вбивство через необережність, або вбивство, вчинене через необережність. Карється це кримінальне правопорушення обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк [4]. У цій статті слід звернути увагу на форму вини у виді необережності. Якщо повернутись до ст. 115 Кримінального кодексу України, а саме до визначення поняття «вбивство», то можна розшифрувати та розкрити диспозицію ст. 119 Кримінального кодексу України таким чином: умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, вчинене через необережність, тобто умисне заподіяння смерті через необережність. Законодавець допустив грубу помилку в визначенні поняття, оскільки неможлива наявність одразу двох форм вини в кримінальному правопорушенні щодо одного об'єкта посягання.

5 квітня 2001 року Верховною Радою України був прийнятий Кримінальний кодекс України. За 23 роки законодавець так і не зміг виправити суттєві помилки у ньому.

Судовій та виконавчій гілкам влади необхідно мати правильне розуміння закону. Для цього від законодавця вимагається грамотність та логічність в написанні визначень понять. Інакше ситуація нагадуватиме популярну фразу «Стратити не можна помилювати». Ця фраза має глибокий історичний корінь та ілюструє неправильний підхід законодавця, а також відсутність розуміння виконавців.

Окрім цього, виникає проблема тавтології переліку статей Кримінального кодексу України, а саме: ст. 116 «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання», ст. 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», ст. 118 «Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення» тощо [4]. Розкриваючи за змістом термін «вбивство» згідно зі ст. 115 Кримінального кодексу України, в словосполученні «умисне вбивство» отримуємо «умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині».

Вказані проблеми досліджували такі науковці, як Н.Є. Маковецька та В.К. Гришук. Вони висунули пропозиції щодо вдосконалення кримінального закону, а саме: замінити назву ст. 115 Кримінального кодексу України «Умисне вбивство» на «Вбивство», а також замінити це словосполучення в низці назв та диспозицій статей, зокрема ч. 2 ст. 22, ст.ст. 115–118, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438 Кодексу. За логікою запропонованих науковцями змін станом на 2024 рік, замінити словосполучення «умисне вбивство» необхідно в ч. 5 ст. 404 замість ч. 4 ст. 404 «дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони були вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці». Водночас науковці пропонують змінити назву ст. 119 КК України на «Заподіяння смерті через необережність» [9, с. 41].

Ухвалюючи вироки, головуючі судді змушені ігнорувати недоліки законодавця та не помічати нонсенс у диспозиціях статей Кримінального кодексу України. Так, слід звернути увагу на вирок Шевченківського районного суду міста Києва від 24 квітня 2024 року по справі №761/13066/23, де зазначено: «Таким чином, ОСОБА_5 вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст.119 КК України, а саме: вбивство, вчинене через необережність», а також: «Допитаний у судовому засіданні ОСОБА_5 свою винуватість у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення визнав повністю, детально підтвердив фактичні обставини вчинення кримінального правопорушення, наведені вище». Закінчується це ухваленням обвинувального вироку: «ОСОБА_5 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 119 КК України, та призначити йому покарання у виді позбавлення волі строком на 3 (три) роки» [6].

Також наведемо вирок Солом'янського районного суду міста Києва від 18 вересня 2020 року у справі №760/19969/20, де вказано: «Допитаний в ході судового розгляду ОСОБА_6 свою винуватість у вчиненні інкримінованого йому кримінального правопорушення визнав повністю, розкався та підтвердив фактичні обставини справи, як вони викладені в обвинувальному акті». У цій справі обвинуваченого також було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 119 Кримінального кодексу України та призначено йому покарання у вигляді 5 років позбавлення волі, звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на 3 роки [8].

Аналогічним є вирок Святошинського районного суду міста Києва від 20 липня 2007 року у справі №1-502/2007, де зазначено: «За таких обставин суд вважає, що вина підсудного ОСОБА_1 у вчиненні злочину, передбаченого ст. 119 ч. 1 КК України, повністю доведена, тому його злочинні дії слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 119 КК України за ознакою «вбивство, вчинене через необережність» [7].

Таким чином, у цих вироків обвинуваченні фактично визнавали свою вину у вчиненні умисного заподіяння смерті іншій особі через необережність. Водночас суд вважав, що вина обвинувачених повністю доведена, незважаючи на наявність умислу та необережності одночасно в диспозиції ст. 119 Кримінального кодексу України.

Висновки. З огляду на вищезазначені проблеми можна погодитися з думкою науковців, але, керуючись принципом «геніальність у простоті», більш ефективним вирішенням цього питання замість заміни певного переліку статей, вважаємо редагування лише однієї статті. Пропонуємо диспозицію ст. 115 Кримінального кодексу України викласти в такій редакції: «Вбивство, тобто протиправне заподіяння смерті іншій людині». Таким чином, пропонуємо виключити форму вини з визначення поняття «вбивство». У такій редакції Кримінальний кодекс України мав би логічне визначення поняття «вбивство». Водночас усувається необхідність заміни словосполучення «умисне вбивство» в певному переліку статей, оскільки воно не впливає на зміст статей Кримінального кодексу України та не порушує його логічність. До того ж у ст. 119 цього Кодексу заміна поняття «вбивство» на «заподіяння смерті» не має сенсу. Такі пропозиції допоможуть вдосконалити кримінальне законодавство України.

Список використаних джерел

1. Біблія / перекл. І. Огієнко. URL: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm> (Оригінал опубліковано 1962 р.).
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
6. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118588266>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/2438770>.
8. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91642235>.
9. Маковецька Н.Є., Маковецька Н.У. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів. 2010. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/222/1/makovetcka%20dus.pdf>.

Надійшла до редакції 02.09.2024

Прийнято до опублікування 10.09.2024

References

1. Bibliia (I. Ohienko, Per.). (b. d.). WordProject. <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm> (Oryhinal opublikovano 1962 r.)
2. Konstytutsiia Ukrainy, № 254k/96-VR (2020) (Ukraina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
3. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod, Konventsiiia Rady Yevropy (2021). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy, Kodeks Ukrainy № 2341-III (2024) (Ukraina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy, Kodeks Ukrainy № 4651-VI (2024) (Ukraina). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
6. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. (b. d.). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118588266>.
7. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. (b. d.-b). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/2438770>.
8. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. (b. d.-b). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91642235>.
9. Makovetska, N. Ye., & Makovetska, N. Y. (2010). Umisni vbyvstva za kryminalnym pravom Ukrainy ta Respubliki Polshcha: yurydychnyi analiz skladiv zlochnyv: dysertatsiia [Thesis, LvDUVS]. Instytutsiinyi repozytarii Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav (LvSUIAIR). <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/222/1/makovetcka%20dus.pdf>.

ABSTRACT

Oleksandr Meleshko. Certain aspects of determining the plot in the qualification of criminal offenses against the life and health of a person.

On April 5, 2001, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Criminal Code of Ukraine. As of 2024, significant mistakes made by the legislator have not been corrected. The article considers and analyzes the problems of defining the concepts of criminal offenses against life and health of a person which contradict the fundamentals of the theory of criminal law. The section on criminal offenses against life and health begins with Article 115 "Murder". The legislator defines the concept of murder, which leads to tautology in a certain list of articles of this code. At the same time, Art. 119 of this Code contains two forms of guilt simultaneously in relation to the same object of encroachment. When passing sentences, the presiding judges are forced to ignore the shortcomings of the legislator and overlook the nonsense in the dispositions of the articles of the Criminal Code of Ukraine. At the same time, the author analyzes the works of scholars who have studied this issue. Court cases, namely, verdicts, are studied. The author proposes amendments to the Criminal Code of Ukraine with the aim of its improvement, namely, the disposition of Article 115 of the Criminal Code of Ukraine should be restated as follows: "Murder, i.e. unlawful infliction of death to another person". Thus, the form of guilt should be excluded from the definition of "murder". In this wording, the Criminal Code of Ukraine would have a logical definition of the concept of "murder". At the same time, it would eliminate the need to replace the phrase "premeditated murder" in a certain list of articles, since it does not affect the content of the articles of the Criminal Code of Ukraine and does not violate its logic, and in Article 119 of this Code, the replacement of the concept of "murder" with "causing death" does not make sense.

Key words: murder, manslaughter, guilt, intent, negligence, crime, life and health.

УДК 340.122

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2024-3-28>

Іван ПАТАЛАХА®

аспірант кафедри теорії та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

**РОЛЬ УЧЕННЯ ТОМАСА ГОББСА ПРО ПРИРОДНІ
ЗАКОНИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
КОНЦЕПЦІЇ ПРАВОСУДДЯ (СПРАВЕДЛИВОГО СУДУ)**

Метою статті є визначення ролі вчення відомого філософа і мислителя Т. Гоббса у процесі у формування та розвитку концепції правосуддя (справедливого суду). З'ясовано сутність обґрунтованих і сформульованих дослідником таких природних законів: пошуку миру та слідування йому, справедливості, неупередженості, про посередників, про підкорення арбітражу, про неможливість бути суддею самого себе, про заборону особі бути суддею у справі, в якій вона в силу природних причин має пристрастність (інтерес), а також про свідків.

На основі аналізу цих законів зроблено висновки про те, вчення Т. Гоббса про природні закони відіграло важливу роль у процесі формування та розвитку концепції правосуддя (справедливого суду). Як аргументи на підтвердження цього умовиводу, наведено теоретичні положення та конкретні приписи чинного національного законодавства України.

Ключові слова: учення Т. Гоббса про природні закони, природні закони, концепція правосуддя (справедливого суду), сутність природного закону, процес формування та розвитку концепції правосуддя, гарантія недоторканності.

© І. Паталаха, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-0934-2030>